

בכורות פרק רביעי עד כמה

(בכורות כו, ב)

משנה :

עד כמה ישראל חייבין ליטפל בבכור (בזמן הזה, קודם שיתנונו לכהן: שמוזהר לעכבו אצלו בעל כרחו ולפרנסו) ?

בדקה - שלשים יום, ובגסה - חמשים יום.

רבי יוסי אומר: בדקה - שלשה חדשים.

אמר לו הכהן בתוך הזמן "תנהו לי" - הרי זה לא יתנונו לו (בגמרא מפרש), ואם בעל מום הוא ואמר לו (הכהן בתוך הזמן) "תנהו לי שאוכלנו" - מותר;

ובשעת המקדש: אם היה תמים, אמר לו "תן ואקרבנו" - מותר.

הבכור נאכל שנה בשנה, בין תם (בזמן שבית המקדש קיים) בין בעל מום

(בזמן הזה), שנאמר (דברים טו, כ) לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [במקום אשר יבחר ה' אתה וביתך];

[הרשב"ש: הזמנים ברישא - גם בשעת המקדש; לפיכך ההבדל בין הרישא והסיפא היא בדברי הכהן: אם אמר "תן לי ואקרבנו" בזמן המקדש - נותנים לו; אם רק אמר "תנהו לי" - אין נותנים לו.]

נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש;

לאחר י"ב חדש אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום.

גמרא :

מנא הני מילי [בדקה - שלשים יום, ובגסה - חמשים יום] ?

אמר רב כהנא: דאמר קרא: בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך מלאכתך ודמעך לא

תאחר כן תעשה לשורך [שמות כב, כח] [מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי [פסוק כט] כן תעשה לשורך

לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לו] (מלאכתך ודמעך וסמך ליה וכן תעשה לשורך לצאנך וגו'

ודרשינן הכי: בכור בניך תתן לי וכן לצאנך: דכי היכי דבכור בניך מצותו לאחר שלשים, כדכתיב ופדיו מן חדש

תפדה [במדבר יח, טז] אף בכור צאן לאחר שלשים; מלאכתך ודמעך דהיינו בכורים [חמשים יום בין תחילת

העומר - בכורי השעורה - לבכורי החטה בחג השבועות]; כן לשורך: דכי היכי דבכורים לאחר חמשים -

שהרי בפסח התבואה מתבשלת, ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת, כדאמרינן בפרק 'רבי

ישמעאל' (מנחות סח:);

תוספות ד"ה מלאכתך ודמעך לא תאחר כן תעשה לשורך. דהיינו חמשים ימים מיום הבאת העומר

בפסח שגמר זמן בישול התבואה עד העצרת שמביאין שתי הלחם להתיר חדש במקדש; וא"ת האי

ביום חמשים הוא, ולא הוי כעין 'בכור בניך וצאנך תתן לי' דלאחר שלשים.

איפוך אנא ?

מסתברא דמוקדם למוקדם (מלאכתך ודמעך קודמין בפסוק ראשון, הלכך דרשינן להו אשורך הקודם

בפסוק שני), מאוחר לדמאחר (בכור בניך, דמאחר בפסוק ראשון - דרשינן ליה אצאנך המאוחר

בפסוק שני) !

אדרבה דסמך ליה לדסמך ליה (ובכור בניך סמך אל שורך) !

אלא אמר רבא: אמר קרא 'תעשה' - הוסיף לך הכתוב עשייה אחרת

בשורך.

ואימא שיתין יומין (דעשייה אחרת דומיא דהך בכור בניך בעינן) ?

לא מסרך הכתוב אלא לחכמים [שטמ"ק: ובתר חמישין יומין תו לא צריך

לאימיה] (הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף - ודאי לחכמים מסרך: שיפרשו לך הטעם ואחריהם

תלך).

[שטמ"ק אימא וכן תעשה - הוסיף לך הכתוב לתרוייהו ?

אם כן לכתוב רחמנא 'וכן תעשה לבהמתך']

תניא נמי הכי [שטמ"ק תניא כוותיה דרבא]: 'בכור בניך תתן לי כן תעשה לצאנך ;

יכול אף לשורך? תלמוד לומר 'תעשה': הוסיף לך הכתוב עשייה

אחרת בשורך, ולא מסרך הכתוב אלא לחכמים; מכאן אמרו: עד כמה

ישראל חייבין להטפל בבכור בבהמה? דקה - שלשים יום, בגסה -

חמשים יום;

רבי יוסי אומר: בדקה - שלשה חדשים, מפני שטפולה (סרחתה)

מרוכה.

תנא: מפני ששיניה דקות (ואינה יכולה לאכול עשב, ואם לא תהא עם האם - תמות).

אם אמר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי הרי זה לא יתן לו:

מאי טעמא ?

אמר רב ששת: מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות (לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום, וכיון דעל ישראל רמא ליטפל בו חמשים יום, ואמר ליה הכהן בתוך הזמן "תנהו לי ואזוננו ואף על פי שלא אהנה" - דומה כמי ששוכרו ומצילו מן הטורח ובלבד שיתנו לו ולא לכהן אחר, ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתנו לו התרומות; אבל אם היה בעל מום ואמר "תן לי שאוכלנו", הואיל וחזי ליה - לא הוי ככהן המסייע).

תנו רבנן [דומה לתוספתא דמאי פ"ה מ"כג]: 'הכהנים והלויים והעניים המסייעים בבית הרועים (אכהנים קאי, כדי ליתן להם הבכורות) ובבית הגרנות (אכולהו קאי: כהנים מפני תרומות, ולויים משום מעשר ראשון, ועניים משום מעשר עני) ובבית המטבחים (אכהנים קאי, משום זרוע לחיים וקייבה) - אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם עושין כן - חיללו, ועליהן הכתוב אומר (מלאכי ב,ח) [ואתם סרתם מן הדוך הכשלתם רבים בתורה] שחתם ברית ה' [אמר ה' צבאות], ואומר (במדבר יח,לב) [ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו] ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו'; מאי 'ואומר'?

וכי תימא מיתה לא? - תא שמע: 'ואת קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו',

תוספות ד"ה וכי תימא מיתה לא תלמוד לומר וכו'. לא דוקא, דלא חשיב לה בפרק 'אלו הן הנשרפין' (טהורין 29). בהדי אלו שבמיתה, אלא קרוב הוא [לעון] מיתה: ובקשו חכמים לקונסן (את הבעלי בתים) ולהיות מפרישין עליהן תרומה משלהן.

ומפני מה לא קנסום? - דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב (דשמא יהו להם שני סאין: אחד של טבל גמור ואחד הופרש ממנה לכהן המסייע, ואי אמרת ליה דהדא ולפרוש מינה משום קנסא - סבר בעל הבית טבל גמור הוא, ומפריש ממנה עלה דאידיך - ואיהי פטורה מדאורייתא! [אלא דקנסא הוא - כאן יש עדות לנוסח התוספתא: 'יתר על כן אמרו תרומתן אין תרומה ומעשרותיהן אינן מעשרות, ולא עוד אלא שבקשו חכמים לקונסן להיות פירותיהן צריכין להפריש תרומה משלהן' כלומר: יש כאן כוונה לשני קנסות קשורים זה בזה: שהתנות אינן מתנות, ולפיכך וחייבים להפריש מהנותר בידי בעל הבית; אך דבר זה קשה, כי אם אין תרומתם תרומה, וכי מותר לאכול אותה בטומאה? אולי לפיכך הנוסח בגמרא מתעלמת מהרישא 'תרומתן אין תרומה וכו', ומתייחסת רק לסיפא, שבקשו חכמים לקונסן, וגם את קנס זה לא עשו; ועוד יש להעיר שבתוספתא כתוב 'להפריש תרומה משלהן', ובנוסח שבגמרא: 'משלם' - צליל דומה, מילה שפירושה דחוק.]; תוספות בכורות דף כו/ב דלמא אתי לאפרושי מן הפטור על החיוב כו'. בכמה מקומות אמרינן תרומה 'ייחוד ויתרום' ולא גזרינן התם כיון שהתרומה ראשונה לכהן - מידע ידע דשניה דרבנן, ואפילו נתן הראשונה כבר לכהן קודם שיאמר לו חכם לחזור ולתרום - מכל מקום, מדאין הכהן מחזיר לו את הראשונה - מידע ידע דשניה דרבנן היא, אבל כאן סבור הוא שנתן לכהן בתורת שכר סיועו ומעכבה כהן ובכמה (המשך: דף כז/א) מקומות צריך לחלק בדברים כי ההיא דפסחים בריש 'מקום שנהגו' (דף נא). גבי הנהו דמפרשו חלתא מארזא, דאמרינן: דאי רובא לאו ארזא אכלי - ניכלה זר באנפיהו דלמא אתו לאפרושי מן הפטור על החיוב, ובפרק קמא דיומא (דף י.) גבי סוכת החג בחג חייבת [בעירוב] ובמחזה ובמעשר, דקאמר התם דמדאורייתא קאמר, דאי מדרבנן - דלמא אתא לאפרושי מן הפטור על החיוב, ובדמאי: הלוקח מן עובד כוכבים, למאן דאמר יש קנין חייבו חכמים ולא חשו לכך;

ובכולן יש בהן

(בכורות כז, א)

טובת הנאה (דבר מועט) לבעלים; כיצד? - ישראל שהפריש תרומה מכריו, ומצאו ישראל אחר, ואמר לו "הא לך סלע זה ותנהו לכן בתי כהן" - מותר; אם היה כהן לכהן (ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתנו לכהן אחר קרובו) - אסור (כיון דלדידיה חזיא הוי נראה ככהן המסייע); ותנא (ולא גרס 'ותנא קמא') - מאי טעמא לא קאמר 'מתנות כהונה' (בכולן יש בהן טובת הנאה? מאי טעמא לא אמר נמי 'או טבח שהפריש מתנותיו, ורועה שהיו לו בכורות')? אמר לך (ומפרש): (כגון ישראל שהפריש תרומה מכריו) תרומה, דקדושת הגוף היא, דכיון דלא מתחלא - לא אתי למיטעי בה (תרומה, היינו טעמא דשריא טובת הנאה דידה: דקדושת הגוף היא: דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין, ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע בגיניה למיטעי ולמנהג בה ענין חול ולמימר איתחלא לה בהאי סלע דיהב ליה אבי אמו); (אבל) הני (מתנות בכור), כיון דקדושת דמים נינהו (דאם רצה כהן למכור בשר בכור חרוע ולחיים וקייבה - מוכרן לישראל, ותו לא בעי ליה לישראל למיכלניהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד כהן) - (הילכך) אתי (האי כהן) למיטעי בהון, סבר (כיון דבני קנין נינהו) מיתחל קדושתיהו אארבעה זוזי (דיהיב ליה אבי אמו סלע דהיינו ארבעה זוזי) ואתא למינהג בהן מנהג דחולין (שלא יאכלם בצלי ובחרדל, כדינם המפורש בפרק 'הזרוע והלחיים והקייבה' (חולין דף קלב:), ומשום הכי לא תניניהו; והאי דנקט זבולן' - הכי קאמר: ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה).

תוספות ד"ה ואתי למינהג בהו מנהג דחולין. ובעינן (זבחים דף כח.) למשחה ולגדולה, כדרך שהמלכים אוכלין: בצלי ובחודל; ובכל מתנות כתיב למשחה אפילו בזרוע ובלחיים ובקיבה, כדמשמע הכא. וגבי תרומה לא מצינו שיצריך בשום אכילה בגדולה? - דשמא לא שייך גדולה אלא בבשר.

אמר רבא: תרומת חוצה לארץ (דרבנן היא) אין בה משום כהן המסייע בבית הגרנות (ויכול ליתנם לכהן המסייע). רב חמא יהיב ליה לשמיעה (כהן).
אמר שמואל: תרומת חוצה לארץ בטילה ברוב (לאוכלה לזר, ולא בעינן אחד ומאה; ולאחר שעירבה ברוב חולין - יכול לאכול זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה).
רבה (כהן היה, דמדבית עלי קאתי) מבטלה ברוב ואוכל לה בימי טומאתו.

רב הונא בריה דרב יהושע, כי מתרמי ליה חמרא דתרומה (דחוצה לארץ), הוה רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה, ושקיל חד; מיכן ואילך רמי חדא ושקיל חדא.

ואמר שמואל: תרומת חוצה לארץ - אוכל והולך ואחר כך מפרש (אוכל והולך הטבל, וישיר כדי תרומה, ויפרישנה באחרונה).

ואמר שמואל: אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו (כגון: זב, חבה, ונדה, ובעל קרי, אבל לטמא מת שריא); והני מילי באכילה, אבל בנגיעה לית לן בה (ואף על גב שמתמאה - לא איכפת לן, דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה).

אמר רבינא: הילכך (דבנגיעה אינו מוזהר) נדה קוצה חלה ואוכל לה כהן קטן (ולא גדול, מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו) [כלומר: מגופה של הנדה]; ואם טבל לקרוי - הרי הוא כקטן; לישנא אחרינא: להכי נקט כהן קטן: שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו; ובשאלת דרב אחאי מפרש הכי), ואי ליכא כהן קטן - שקלה לה בריש מסא (פורג'ן [שפוד]; דכמה דאפשר לאיזדהורי - מזדהרא מליגע בה, מאחר שקראה לה שם) ושדיא בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי, כי היכי דלא תשתכח תורת חלה, ואוכל לה כהן גדול (כהן שהגיע לכלל מצות).

רבנו גרשום: ... דשתי חלות [תרומות חלה] יהבינן בזמן הזה: אחת לאור ואחת לכהן; של אור אין לה שיעור ושל כהן יש לה שיעור; ואותה של אור היא 'תרומה' מן התורה, ובהכי שדינן לה לאור דלא מצינא למיתבא לכהן לפי שחוצה לארץ בחזקת טמא וכבית הפרס דמיא ולהכי יהבינן לה לאור, וההיא דיהבינן לכהן כי היכי דלא תשתכח תורת חלה מישראל; והכי מסתבר דהך תרומה - בתרומה של אור עסקינן, דאי תרומה של כהן, למאי איצטריך ליה למיתבא לכהן קטן? אפילו כהן טמא מצי אכיל לה, דהכי גרסינן במסכת כלה פרק אחרון בשתי נשים שעשו שני קבין 'רבן גמליאל אומר: שלש ארצות לחלה ... וטבול יום אוכלה'.

רב נחמן ורב עמרם ורמי בר חמא הוו קאזלי בארבא; סליק רב עמרם לאפנויי; אתאי ההיא איתתא, עלת קמיהו, אמרה להו: טמא מת מהו שיטבול ואוכל תרומת חוצה לארץ (בלא הערב שמש)?
אמר ליה רב נחמן לרמי בר חמא:

(בכורות כז, ב)

וכי הזאה יש לנו (בזמן הזה? דכיון דאין עכשיו הזאה בזמן הזה, הערב שמש נמי לא בעי)?
אמר ליה רמי בר חמא: לא ליחוש ליה לסבא (בתמיה: וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם שאינו בכאן, ואין טוב להורות שום הוראה עד שייבא)?

אדהכי אתא רב עמרם, אמר להו: הכי אמר רב: 'טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ (ואין צריך הערב שמש)'.

(הש"ס קמהדר ליה: ולית הלכתא כוותיה, דאמר מר זוטרא משמיה דרב ששת: טמא שרץ טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ - ולית הלכתא כוותיה).

תוספות ד"ה ולית הלכתא ולית הלכתא כוותיה. בהא דמצריך טבילה, אלא אפילו טבילה לא בעי; ולשון הקונטרס לא משמע כן.

בכור נאכל שנה בשנה [בין תם בין בעל מום, שנאמר (דברים טו, כ) לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה]:

מדקאמר 'נולד בו מום בתוך שנתו', למימרא דלשנה ידיה מנינן (דאם נולד הבכור בניסן - רשאי לקיימו עד ניסן אחר, ולא אמרינן 'מתשרי', ששלמה שנת מנין עולם - שלמה נמי שנת הבכור); מנא הני מילי?

דאמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא (דברים טו, כ) **לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה** [במקום אשר יבחר ה' אתה ובינתך]; אי זוהי שנה שנכנסת בחברתה? הוי אומר שנה של בכור (כלומר: דכי אזלת אחר שנת הבכור - היא נכנסת בחברתה: דכי הוי לבכור שנה אחת - נכנסה שניה למנין עולם מתשרי) .

דבי רב תנא [ספרי ראה פסקה קכה]: **'שנה בשנה': יום אחד בשנה זו ויום אחד בשנה זו**; לימד על הבכור שנאכל לשני ימים ולילה אחד' (דכי שוחטו ביום אחרון לשנתו - יכול לאוכלו אותו היום ויום המחרת, שהוא משנה שניה, דהיינו שני ימים) .
דבי רב - מנא להו (דלשנה ידיה מנינן) ?
ילפי מקדשים (משאר קדשים הבאים בני שנה) .
וקדשים גופייהו מנלן ?

אמר רב אחא בר יעקב: אמר קרא: **כבש בן שנתו** (ויקרא יב, ו; במדבר ו פסוקים יב ו-יז)
שנתו שלו, ולא שנה של מנין עולם [ספרא תזריע פרשתא א פרק ג משנה ג] .
ורב, נאכל לשני ימים ולילה אחד מנא ליה ?
נפקא ליה מ'ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין [לך יהיה]' (במדבר יח, יח) (בבכור מישתעי, בסדר 'ויקח קרח') ; הקישו הכתוב לחזה ושוק של שלמים: מה להלן שני ימים ולילה אחד - אף כאן שני ימים ולילה אחד [נדומה לספרי קרח פסקא קיח] .

(בכורות כח, א)

ואידך ?

אי מהתם, איכא למימר חזה ושוק של תודה (תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה, והמורס ממנה - דהיינו חזה ושוק - כיוצא בה הוא) .

ואידך (דמפיק מובשרם יהיה לך וגו') ?

(ההוא ודאי בחזה ושוק דתודה מישתעי, אלא) אמר קרא: **'לך יהיה'** - הוסיף לך הכתוב הויה אחרת בבכור (שני ימים נפקא ליה מיהיה לך, דמשמע הויה אחרת לבר מזו) .
ואידך ?

הא מהתם איכא למימר 'האי 'יהיה לך' לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן, שלא מצינו לו בכל התורה כולה (שיתנונו לכהן, אלא מדבויא דהאי יהיה לך נפקא) !

ואידך (דמפיק מ'לך יהיה' שני ימים ולילה אחת) אמר: (בכור בעל מום שנותן לכהן מ) **'ובשרם'** (נפקא, לשון רבים, משמע: אחד תם ואחד בעל מום) .

ואידך ?

'ובשרם' (לא משמע אלא תמימים, והא דנקט לשון רבים -) דהני בכורות דכולהו ישראל קאמר .

נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקיימו כל י"ב חדש [לאחר י"ב חדש אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום]:

איבעיא להו: היכי קאמר: נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל י"ב חדש, ולאחר שנתו נמי שלשים יום (אף על גב דנולד המום בתוך שנתו טובא) ? או דלמא היכא דנולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש (עד שיהו לו שנים עשר חדש משנולד [המום - שטמ"ק]) ותו לא, והיכא דנולד בו מום אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא שלשים יום (משנולד המום, דלאחר שנתו' דמתניתין - הכי קאמר: ואם לאחר שנתו נולד המום - יקיימו שלשים יום) ?
תא שמע, דתניא: **'בכור בזמן הזה'** (שאין תם ראוי לכלום), **עד שלא נראה להראותו לחכם** (שלא נפל בו מום) **רשאי לקיימו שנים ושלוש שנים, ומשנראה להראותו לחכם: נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש; אחר שנתו - אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד ואפילו שעה אחת, אבל מפני השבת אכידה לבעלים אמרו רשאי לקיימו שלשים יום'** . (וקטלקא דעתא אנוולד בו מום בתוך שנתו קאי, וקתני 'אבל מפני השבת אכידה לבעלים' - דהיינו כהן: דשמא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה, ואי שחיט ליה - יסריח הבשר, אמרו 'רשאי לקיימו שלשים יום', ואי לא משכח כהן - שוחטו ומולחו עד שימצא כהן; אלמא שלשים יום דקאמר - אנוולד מום בתוך שנתו קאי) .

ועדיין תיבעי לי: שלשים יום אחר שנתו (דבריייתא גופה איכא לספוקא: דאיכא למימר: הא דקתני **'לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו'** - דהכי קאמר: נולד בו לאחר שנתו - אין רשאי לקיימו כו', ועלה קאי **אבל מפני השבת אכידה כו'**) ? או דלמא קודם שנתו (כלומר: אם נולד מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום) ?

תא שמע: **'נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו - משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו'** (אלמא שלשים יום דקתני מתניתין - אנוולד בו מום לאחר שנתו

קאי, דאי נולד המום בתוך שנתו - אפילו יום אחד ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו שלשים יום, דלית ליה אלא השלמה, כדקתני בברייתא; ושמעין מינה דאי בתוך שנתו נולד המום, חדש או חדשים רשאי לקיימו עד שנתו, דהא כתיב 'שנה', ואי לאחר שנה נולד מום או קרוב לסיום שנתו - יהבין ליה שלשים יום משנולד המום) !

שמע מינה.

מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: (אם נולד מום אחר שנתו) נותנין לו שלשים יום משעה שנולד בו מום.

איכא דאמרי אמר רבי אלעזר: מניין לבכור שנולד בו מום בתוך שנתו שנותנין לו שלשים יום אחר שנתו? - שנאמר (דברים טו, כב) 'לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה [במקום אשר יבחר ה' אתה וביתך] שנה בשנה - שתי שנים משמע; שלשים יום בשנה חשבין שנה לדברי הכל [בפירקא קמא דראש השנה (דף י:)] ; איזו הן ימים החשובין שנה? - הוי אומר אלו שלשים יום.

מיתיבי: 'נולד לו מום בחמשה עשר יום בתוך שנתו - משלימין לו חמשה עשר יום אחר שנתו'; השלמה - אין, מיהבא (שלשים יום שלימים) לא (לא יהבין)! תיובתא דרבי אלעזר! תיובתא.

משנה:

השוחט את הבכור ומראה את מומו (והראה מומו לאחר שחיטה ונמצא קבוע): רבי יהודה מתיר; רבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה - אסור. [#] באכילה או בהנאה? מן הסתם באכילה, כמו באיסור מעשה שבת; אך היות וזה בכור ממילא הוא אסור בהנאה פרט לאכילה! ולכן צריך להיות הדין שישרף או יקבר! מי שאינו מומחה ורואה את הבכור ונשחט על פיו - הרי זה יקבר וישלם מביתו.

גמרא:

אמר רבה בר בר חנה: בדוקין שבעין (טי"ל"א, כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיהו מ, כב)) דכולי עלמא לא פליגי דאסור, מפני שהן משתנין (מפני צער מיתה משתנה העין; ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע, אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי עובר); לא נחלקו אלא במומין שבגוף (כגון נסדקה אֶזְנוֹ): דרבי מאיר סבר גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין, ורבי יהודה סבר לא גזרינן מומין שבגוף אטו דוקין שבעין.

תניא נמי הכי: 'השוחט את הבכור ומראה את מומו: רבי יהודה אומר: בדוקין שבעין אסור, מפני שהן משתנין; כמומין שבגוף מותר, מפני שאין משתנין; רבי מאיר אומר: אחד זה ואחד זה אסור, מפני שהן משתנין'.

מפני שהן משתנין סלקא דעתך? מומין שבגוף מי משתנין? אלא 'מפני המשתנין' (כלומר: מפני דוקין שבעין שמשתנין - גזירה למומין שבגוף, אף על פי שאין משתנין).

אמר רב נחמן בר יצחק:

(בכורות כח, ב)

מתניתין נמי דיקא (דבמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי): 'רבי מאיר אומר: הואיל ונשחט שלא על פי מומחה - אסור' (דלא משכח ביה רבי מאיר שום ריעותא, אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה; ואי בדוקין שבעין - הוה ליה למתני 'רבי מאיר אסור הואיל ומשתנין! אלא ודאי ליכא ריעותא, דבמומי הגוף פליגי); שמע מינה קנסא קא קניס רבי מאיר (גזירה משום דוקין)! שמע מינה.

איבעיא להו: 'מפני המשתנין' - וכולהו משתני (כל דוקין שבעין משתנין)? או דלמא (בדוקין גופייהו) איכא דמשתני ואיכא דלא משתני (ומיהו במומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין דמשתני)?

למאי נפקא מינה (הא אפילו איכא דלא משתני, הואיל ולא קים לן הי מישתני והי לא מישתני - כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה)?

לאכחושי סהדי (אם שחטו בלא מומחה, והשתא חזינא ליה קבוע, וקיימי סהדי דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים); אי אמרת כולהו משתני - שקרי נינהו (ואסור לדברי הכל),

ואי אמרת איכא דמשתני ואיכא דלא משתני - סמכינן עליהו (ושרי
לרבי יהודה דלא קניס); מאי?

תא שמע דאמר רבה בר בר חנה: שח לי רבי יאשיה דמן אושא: 'בא
ואראך בדוקין שהן משתנים'; מדקאמר ליה 'בא ואראך [בדוקין]' -
מכלל דאיכא דמשתני ואיכא דלא משתני.

מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו - הרי זה יקבר
וישלם מביתו:

לימא תנן סתמא כרבי מאיר (דאמר לעיל 'אחד זה ואחד זה אסור', דקתני 'יקבר' - ואף על
גב דהשתא מיתחזי קבוע)?
דלמא בדוקין שבעין ודברי הכל (אמר 'יקבר', דלדברי הכל משתני).

תנא: 'כשהוא משלם (לכהן) - משלם רביע לדקה ומחצה לגסה' (נותן רביע
דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו; משום הכי משלם מחצה: דמיון המוטל בספק הוא,
דאיכא למימר אפסדיה כוליה: דאי לא הוה שרי ליה הכי, כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה, והוה
אכיל ליה, והשתא בעי קבורה, ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה: דדלמא לא הוה מומא, ומומחה גמור לא
הוה שרי ליה, ושמא לא הוה נפיל ביה לעולם מום קבוע עד שימות); מאי טעמא (רביע לדקה ומחצה
לגסה)?

אמר רב פפא: זה הפסד מרובה וזה הפסד מועט (גסה הפסידה מרובה, לפיכך
תשלומין מרובין).

אי הכי - לפום פסידא לישלם (לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעוטין)?
אמר רב הונא בר מנחם משמיה דרב אחא בר איקא: משום גזירת
מגדלי בהמה דקה נגעו בה. (גירסת רש"י: משום טורח מגדלי בהמה דקה: שיש בה טורח
גדול לגדלה, וזה שהתיר הבכור הצילו לכהן מטורח גדול: דשמא אם הראהו לאתור לא היה מתירו לו, והיה לו
עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום; להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע. לישנא אחרינא: מפני גזירת
מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים, כדתנן בבא קמא (דף עט:): 'אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל'
קנסוהו חכמים דלא לישקל אלא ריבעא; ולא מפני המורה.)

משנה:

דן את הדין, זיכה את החייב וחייב את הזכאי, טימא את הטהור
וטיהר את הטמא - מה שעשה עשוי וישלם מביתו;
ואם היה מומחה לבית דין - פטור מלשלם (דלא מצי מימר ליה 'אמאי דיינת ליה
הואיל ולא בקי בדיני').

גמרא:

לימא תנן סתמא כרבי מאיר דדאין דינא דגרמי?! (בבבא קמא בפרק 'הגוזל
עצים' (דף ק.) 'מחיצת הכרם שנפרצה - אומר לו "גזור!" נתייאש הימנה ולא גזרה - הרי זה קידש, וחייב
באחריותו' [תוספתא כלים פ"ג מ"ד]; 'גרמי' - דגרם לאסור תבואתו של חבירו.)
אמר רב אילעא אמר רב: כגון שנשא ונתן ביד.

בשלמא 'חייב את הזכאי': כגון שנשא ונתן ביד (שנטל הוא המעות ממנו
בידו ופרעו לבעל דין), אלא 'זיכה את החייב' היכי דמי?: אי דאמר ליה
"פטור אתה" (בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא "פטור אתה" קאמר ליה) - והא לא
נשא ונתן ביד?!?

אמר רבינא: כגון שהיה לו משכון (למלוה) ונטלו הימנו (וזה פטר את
הלוה, ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה).

'טימא את הטהור' - דאגע בהו שרץ (הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר "טמאות
הן" ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן ויעמיד דבריו);

'טיהר את הטמא' - שעירבן עם פירותיו (שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן, ואמר
"טהורות", ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל; לסוף אמר חכם מומחה "טמאות הן" - וטימאו את
השאר שנתערבו בהן).

משנה:

ומעשה בפרה שניטלה האם (רחם) שלה, והאכילה רבי טרפון לכלבים
(ששאלו לו עליה אם טריפה היא והאכילה לכלבים), ובא מעשה לפני חכמים כיבנה
והתירוה, שאמר תודוס הרופא: "אין פרה וחזירה יוצאה
מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם שלה בשביל שלא תלד"

(מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד, ומוכרין אותן ביוקר, ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין להם, וחותרין האם שלה ואינה מתה - הילכך לאו טריפה היא) .

אמר רבי טרפון: הלכה חמורין טרפון (הפסדת חמור שתשלמנו לבעל הפרה) !
אמר לו רבי עקיבא: רבי טרפון! אתה מומחה לבית דין, וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם.

גמרא:

והנפיק ליה דטעה בדבר משנה (דאי נמי לאו מומחה הוא – פטור, דטועה בדבר משנה הוא, דתנן ב'אלו טריפות' (חולין דף נד.) 'ניטלה האם – כשירה'), וטעה בדבר משנה חוזר (נבטנהדרין דף לג.) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה - אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא זה, וזה שהאכילה לכלבים - איהו הוא דאפסיד אנפשיה! ?

חדא ועוד קאמר: חדא - דטעה בדבר משנה חוזר, ועוד: אי נמי בשיקול הדעת טעיתה (דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה, ואישתכח דאיסורו איסור ואתה הפסדתו) - (אפילו הכי פטור אתה מלשלם, דמומחה לבית דין אתה, וכל המומחה לבית דין פטור מלשלם.

('שיקול הדעת' מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו.) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי, ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר, וסוגיא דעלמא כחד מינייהו, ואזיל האי ועבד כאידך - מה שעשה עשוי ומשלם מביתו [אם אינו מומחה].)

משנה:

הנוטל שכר להיות רואה את הבכורות - אין שוחטין על פיו (דלמא משום אגרא קשרי ליה) אלא אם כן היה מומחה

(בכורות כט, א)

המשך המשנה

כאילא (הדר) ביבנה (דחסיד הוא ולא נחשד בכך) שהתירו לו חכמים להיות נוטל ארבע איסורות לבהמה דקה וששה לגסה, בין תם ובין בעל מום (בין אמר להם מום קבוע, והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו) .

גמרא:

מאי טעמא (לדקה ארבע איסורות ולגרה ששה) ?

האי (גסה) נפיש טירחיה (להשליכו לארץ לכפותו ולראות מומו) והאי לא נפיש טירחיה .

בין תם ובין בעל מום:

בשלמא בעל מום משום דקא שרי ליה, אלא תם (כי אמר להו "מום עובר הוא") - אמאי (אמאי שקיל אגרא? הא לא מהני ליה מידי, דמיסר קאסר ליה) ! ?
דאם כן (דלא שקיל אגרא) אתי למיחשדיה (כי אמר "בעל מום הוא") ואמרי: 'האי בעל מום - תם הוא, והאי דקא שרי ליה - משום אגרא' !
אי הכי תם נמי אמרי 'בעל מום הוא, והאי דלא קשרי ליה - סבר כי היכי דלשקול אגריה זימנא אחרייתי' !
חד זימנא תקינו ליה רבנן, תרי זימני לא תקינו ליה רבנן (דכי הוה אמר "תם הוא", הוה שקיל אגריה, וכי מייתי ליה לקמיה כמה זימני - לא שקיל מידי; הלכך ליכא חשדא) .

משנה:

הנוטל שכרו לדון - דיניו בטילים; להעיד - עדותיו בטילין;
להזות (מי חטאת) ולקדש (לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי) - מימיו מי מערה, אפרו אפר מקלה (כשאר אפר בעלמא; כל אפר קרוי 'אפר מקלה') ;
(אבל) אם (אותו רואה בכורות או הדיין או העד או המזה והמקדש) היה כהן וטמאהו מתרומתו (וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה שאין דרך אחר לילך ומפסידו: שצריך לקנות חולין ולאכול, ודמי חולין יקרים מדמי תרומה: שהחולין ראויין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים) , מאכילו ומשקו וסכו (זה המוליכו) [## הקונטרס פירש לפי מהלך הגמרא; אך פשט המשנה נראה יותר שהכוונה למקרה של הזאה במי החטאת; ומי החטאת מטמאים את הנושא אותם, ושכיח ביותר שהאיש המזה הוא גם הנושא את המים, והוא כהן, ולכן נטמא] ;
ואם היה זקן - מרכיבו על החמור [ואין זה נחשב לשכר] ;

ונוֹתָן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפֹעֵל . (ובגמרא מפרש מאי היא: שלפי מה שהוא מפסידו - נותן לו.)

גמרא :

מִנְהֵי מִלִּי (דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמד) ?
אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא: (דברים ד,ה) **ראה למדתי אתכם** [חקים ומשפטים
כאשר צוני ה' אלהי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה]; **מה אני בחנם** אף אתם
בחנם.

תניא נמי הכי: **כאשר צוני ה' אלהי: מה אני בחנם** אף אתם בחנם.

ומניין שאם לא מצא בחנם שילמד בשכר?

תלמוד לומר: (משלי כג,כג) **אמת** (תורה) **קנה** [ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה].

ומניין שלא יאמר: כשם שלמדתי בשכר כך אלמדנה בשכר?

תלמוד לומר: **אמת קנה ואל תמכור**.

להזות ולקדש מימיו מי מערה אפרו אפר מקלה:

ורמינהו **'המקדש במי חטאת, באפר חטאת - הרי זו מקודשת אף על פי שהוא ישראל** (ואפילו זה ישראל, דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש) ' (אלמא יכול ליתן שכר:
דאי לא - במאי מקדש להו) ?

אמר אביי: לא קשיא: **כאן בשכר הַכָּאָה** (שכר הבאת האפר: שילך ממקום רחוק
לירושלים להביא האפר) **וּמִלּוֹי** (ושכר מילוי המים מצי למישקל: דאגר טירחיה שקיל ולא הכשר
המצוה), **כאן בשכר הַזָּאָה וקידוש** (שהיא היא הכשר מצוה - לא שקיל); **דיקא נמי**
דקתני הכא 'להזות ולקדש' והתם קתני 'המקדש במי חטאת ובאפר
חטאת' ('במי חטאת' דמשמע מילוי המים, ובאפר איכא לאוקמא בהבאת אפר) !
שמע מינה.

אם היה כהן מטמאהו מתרומתו [מאכילו ומשקו וסכו]:

איהו גופיה היכי אזיל (הא קעבר אלנפש לא יטמא (ויקרא כא,א)) ?

לבית הפרס (דאינו מוזהר מלילך בו), **דרבנן**, דאמר רב יהודה אמר רב:
מנפח אדם בית הפרס והולך (דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכי מנפח ליה
מדחיא מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרינן בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה:) בודקין
לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה דבית הפרס קאמר)

(בכורות כט,ב)

ורב יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש
(שדשוהו בני אדם ברגליהם) - **טהור** (שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל; ובית הפרס
אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה, דבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר);
אי נמי בשאר טומאות (טימאו להאי כהן כגון נבילות ושרצים) **דלא מזהר עלייהו**
(שאינו מוזהר עליהן מליגע).

אם היה זקן מרכיבו על החמור [ונוֹתָן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפֹעֵל]:

תנא: **כפועל בטל**.

אמר אביי: **כפועל בטל של אותה מלאכה** (דבטל הימנה: דאם היה נוקב מרגליות
שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה, אם אומר לו "טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה" אינו פוחת משכרו
אלא דבר מועט, שהרי נוחה ואין בה טורח; ואי מלאכה קשה היא, כמו נגר, אם אומר לו "אתה נוטל עכשיו
שלשה זוזים; טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו" נוח לו להבטל וליטול זוז; והכא נמי:
כי ההוא אגרא יהיב ליה, שהרי מבטלו ממלאכתו, וכוליה אגרא לא יהיב ליה: שהרי אינו עסוק במלאכה קשה
אצלו).

משנה :

החשוד על הבכורות (כגון החשוד להטיל מום בבכור) - **אין לוקחין ממנו**
אפילו בשר צבאים ולא עורות שאינן עבודים;
רבי אליעזר אומר: לוקחין ממנו עורות של נקבה;
ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי, אבל לוקחין ממנו טוי
ובגדים.

גמרא :

'בשר צבאים' (שאדום הוא) - **דמיחלף בדעגלה** (מיחלף בבשר עגל, זימנין דמזבין עגל
בכור תם ואומר שבשר צבי הוא) ;

'ולא עורות שאינן עבודים' - הא עבודים זבנינן: אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח ביה, סבר: 'אי שמעו ביה רבנן' (דבכור תם הוא וטעון קבורה) מפסדו לי מינאי' (ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן).

רבי אליעזר אומר לוקחין ממנו עורות של נקבה (דאין לחוש בבכורה): מאי טעמא?

מידע ידיע (בין עור זכר לעור נקבה);

ותנא קמא?

אם כן זכר נמי: חייק לזכרותיה (חותך לזכרותיה ועושה כעין נקבות), וכי משייליה מה חתוך זה שבמקום נקבות - ואמר 'עכברים אכלוה'.

ואידך?

בי עכברים מידע ידיע.

ואין לוקחין ממנו צמר מלובן וצואי (צמר שאינו מלובן מצואתו): השתא צמר מלובן לא זבנינן (דאיכא למימר לא מפסיד טירחיה ולא מלבין לה, דסבר 'שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי', אפילו הכי: כיון דטירחא זוטא היא - לא קפיד עליה, ולא זבנינן), צואי מיבעיא?

אלא חדא קתני: 'צמר מלובן מצואתו'.

אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים (דאי מבכור לא הוה טרח להו דמקפיד אטירחיה): השתא טוי זבנינן, בגדים מיבעיא (הא משעה שנטווי אישתראי להו)? מאי 'בגדים'? - נמטי (פילטר"ש [לבדיס] ולא נטווי מעולם, ולהכי איצטריך לאשמועינן).

משנה:

החשוד על השביעית (לזרוע, או לעשות סחורה בספיחים) - אין לוקחין ממנו פשתן, ואפילו סַךְ (כחוש ומתוקן במסרק), אבל לוקחין מהם טוי ואריג.

גמרא:

השתא טוי זבנינן, אריג מיבעיא (הא בא לכלל טווי קודם לכן, ומההיא שעתא אישתראי)?

מאי 'אריג' - תיכי (שרשרות שקורין טרצוייר"ש [גדילים], ועושין אותן מפשתן עד שלא נטוה).

משנה:

החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין - אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח (משום קנס) - דברי רבי יהודה; רבי שמעון אומר: כל שיש בו זיקת תרומה (כל דבר שנותנין ממנו תרומה) ומעשרות - אין לוקחין ממנו.

גמרא:

לא תויי מאי?

לא תויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית (וכיון דאית בהו זיקת תרומה - לא זבנינן מיניה).

ההוא טבחא דהוה חשוד לזבוני

(בכורות ל, א)

תרבא דאטמא (חלב הכליות שעל הירך) במר דכנתא (בחזקת חלב טהור הנקרא 'כנתא', ובלע"ז אנטריי"ל [שומן המעינים]; כמו דלדא דכנתא דאמרינן בשחיתת חולין (דף מח:); קנסייה רבא לזבוני אפילו אמגוזי [אולי 'אגוזי', אגוזים].

אמר ליה רב פפא לרבא: כמאן? כרבי יהודה? אי כרבי יהודה - אפילו מים ומלח נמי!?

לעולם רבי שמעון, ובאיסורא דגופיה קנסינן ליה (דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא, ובאיסורא גופיה - במידי דעביד איסורא, דהיינו אמגוזי): סתם דרדקי גרו באמגוזי, ואזיל ומשבש לבני טבחי, וגרי להו באמגוזי (גרורים ומשוכים אחר אגוזים), ומייתו ליה תרבא דאטמא (מטעה אותם באגוזים, ושוכרן לבני

הטבחים ומביאין לו החלב, שגונבין אותו מאביהן), ומזבין ליה במר דכנתא (והוא מוכר במר דכנתא).

משנה :

החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות [מעשר שני] (ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע, ואין צריכים לעשר ודאי אלא דמאי);
החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית;
החשוד על זה ועל זה - חשוד על הטהרות, ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה;
זה הכלל: החשוד על דבר - לא דנו ולא מעידו.
(וטעמא דכולה מתניתין מפרש בגמרא.)

גמרא :

מאי טעמא?

שביעית לא בעיא חומה מעשר - כיון דבעי חומה (דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנינו מחומת ירושלים, דכתיב (דברים יד, כג) ואכלת לפני ה' אלקיך וגו') - חמיר ליה.

החשוד על המעשר [אינו חשוד על השביעית] :

מאי טעמא?

מעשר אית ליה פדיון, שביעית - כיון דקא מיתסרא ליה ולית ליה פדיון - חמירא ליה.

החשוד על זה ועל זה [חשוד על הטהרות] :

כיון דחשוד אדאורייתא - כל שכן אדרבנן! (הטהרות - דרבנן ניהו: שיהא אדם אוכל חולין בטהרה).

ויש חשוד על הטהרות [ואינו חשוד לא על זה ולא על זה] :

מאי טעמא?

נהי אדרבנן חשוד, אדאורייתא לא חשוד.

ורמינהי 'נאמן על הטהרות' - נאמן על שביעית', הא חשוד (חשוד על הטהרות) חשוד (חשוד על השביעית) !?

אמר רב אילעי: מתניתין (דקתני 'אין חשוד') - (כגון) כשראינוהו שנוהג (דין מעשרות ושביעית) בצינעא בתוך ביתו (דליכא למימר 'לפנים הוא עושה', כיון דבצינעא קא עביד).

רבי ינאי ברבי ישמעאל אמר: (ברייתא דדייקין מינה 'הא חשוד') כגון דהוה חשוד לתרויהו (אשביעית ואטהרות), ואתא קמי רבנן וקביל אתרויהו (שיזוהר על שניהם) והדר איחשד אחד מיניהו, דאמרינן: מיגו דחשוד אהא - חשוד נמי אאידך.

אמר רבה בר בר חנה: אמר רבי יוחנן: זו (דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר) דברי רבי עקיבא סתימתאה (יש מפרשים רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין ב'אלו הן הנחנקין' (דף 99 ע"א) 'סתם משנה רבי מאיר, סתם ברייתא רבי נתן, וכולהו אליבא דרבי עקיבא' ולא מילתא היא, דהא בכמה דוכתין אמרינן 'רבי מנחם סתימתאה' 'רבי שמעון סתימתאה'! אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דרבי עקיבא), אבל חכמים אומרים: חשוד על השביעית חשוד על המעשר.

מאן 'חכמים'?

רבי יהודה, דבאתריה דרבי יהודה שביעית חמירא להו (וכיון דחשוד אשביעית - כל שכן אמעשרות).

דההוא (באתריה דרבי יהודה) דהוה קרי ליה לחבריה 'דיירא בר דיירתא' (גר בן גירות); אמר ליה: תיתי לי (תבוא לי) שכר טוב) דלא אכלי פירות שביעית כוותך!

איכא דאמרי: אמר רבה בר בר חנה: אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאה, אבל חכמים אומרים: חשוד על המעשר חשוד על השביעית, ומאן חכמים? - רבי מאיר היא, דאמר 'חשוד לדבר אחד הוי חשוד לכל התורה כולה';

רבי יונה ורבי ירמיה תלמידי רבי זעירא, ואמרי לה רבי יונה ורבי זעירא תלמידי רבי יוחנן: חד אמר 'אבל חכמים אומרים 'חשוד על השביעית

(בכורות ל, ב)

חשוד על המעשר, ומאן חכמים? - רבי יהודה [דבאתריה דרבי יהודה חמירא חמירא להו שביעית], וחד אמר 'החשוד על המעשר חשוד על השביעית' (וכל שכן חשוד אשביעית חשוד אמעשר), ומאן 'חכמים' - רבי מאיר (דאמר לקמן 'חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה'), דתניא [תוספתא דמאי פ"ב מ"ד]: 'עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות' (מפרש בתוספתא במסכת דמאי פ"ב מ"א) שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ, ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ, ושיאכל חולין בטהרה, ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח), ונחשד לדבר אחד - נחשד לכל התורה כולה, דברי רבי מאיר; וחכמים אומרים: אינו נחשד אלא לאותו דבר בלבד; [משנה ה'] הגר שקיבל עליו דברי תורה, אפילו נחשד לדבר אחד - הוי חשוד לכל התורה כולה, והרי הוא כישוראל מומר' (ולא אמרינן דליהוי עובד כוכבים גמור כאילו לא נתגייר);

- נפקא מינה דאי קדיש (אשה לאחר שהמיר דתו) - קידושיו קידושין. תנו רבנן [תוספתא דמאי פ"ב מ"ו]: 'הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו; גוי [בתוספתא: גר] שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו; רבי יוסי ברכי יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים (חומרא דרבנן); [שם - תוספתא דמאי פ"ב מ"ז] וכן בן לוי שבא לקבל דברי לוי' (לשורר ולשרת ולהיות שוער) וכהן שבא לקבל דברי כהונה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו שנאמר (ויקרא ז, לג) המקריב את דם השלמים [ואת החלב מבני אהרן] לו תהיה שוק הימין למנה [העבודה המסורה לבני אהרן]; כל כהן שאינו מודה בה - אין לו חלק בכהונה' (מבני אהרן משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן - לו תהיה שוק הימין למנה).

תנו רבנן: 'הבא לקבל דברי חבירות: אם ראינוהו שנוהג בצינעה בתוך ביתו' (קודם שקיבל בפניו היה נוהג עליו דין חבירות, שאין לחושדו ולומר 'לפנים הוא עושה') - מקבלין אותו (שנחזיקנו כחבר וכנאמן לכל דבריו) ואחר כך מלמדין אותו, ואם לאו - מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו; רבי שמעון בן יוחי אומר: בין כך ובין כך מקבלין אותו, והוא למד כדרכו והולך'.

תנו רבנן: 'מקבלין לכנפים' (שיטול ידיו קודם אכילה, וקודם שיגע באוכלין דתרומה, ידיים שניות הן) ואחר כך מקבלין לטהרות (לחומר שאר טהרות, ונחזיק טהרותיו כטהרות גמורות: לאכול תרומתו כתרומה טהורה), ואם אמר "איני מקבל אלא לכנפים" - מקבלין אותו (דאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה); קיבל לטהרות ולא קיבל לכנפים - אף לטהרות לא קיבל (דכיון דבדין נטילת ידים שדבר קל הוא לעשות אינו יכול לעמוד - כל שכן בשאר).

תנו רבנן: 'עד כמה מקבלין אותו' (דברי חבירות, שנקבלנו לאלתר ונחזיקנו בחבר? לישנא אחרינא: עד כמה מקבלין אותו דאמרן לעיל 'אם נהג מתחלה בצינעה בתוך ביתו מקבלין אותו מיד': ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד)? בית שמאי אומרים: למשקין שלשים יום (שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום - מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות: משקין שטומאתן קלה, דטומאת משקין מדרבנן [נפרק קמא דפסחים (דף טז:)], לכסות (להחזיק כסותו כחבר, דאמר במסכת חגיגה (דף יח:): 'בגדי עם הארץ מדרס לפרושים') - (אם קיבל עליו דברי חבירות ל)שנים עשר חודש; ובית הלל אומרים: אחד זה ואחד זה לשנים עשר חודש'. אם כן הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל (וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פ"ה מ"א) דאמרינן 'עשה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל' ואם איתא ליתני הא!)? אלא 'בית הלל אומרים אחד זה ואחד זה - שלשים'.

<סימן: חבר תלמיד תכלת מכס חזר גבאי בעצמו>
תנו רבנן: 'הבא לקבל דברי חבירות' צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה חבירים; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל בפני שלשה חבירים, לפי שאינו דומה חבר שקיבל (הוא עצמו) לבן חבר שקיבל (מחמת קבלת אביו, שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו, דודאי אביו מיוחדר טפי)'. (לישנא אחרינא: האי לפי שאינו דומה - תנא קמא קאמר ליה: מה טעם בניו ובניו אין צריכין לקבל? לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל אביו: דבן חבר לא חשיד; ובתוספתא [מסכת דמאי פ"ב מ"י] גרסינן 'שאינו דומה חבר שקלל לבן חבר שקלל').

בכורות ל, ב: תנו רבנן: 'הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ואפילו **תלמיד** חכם צריך לקבל בפני שלשה חבירים; זקן ויושב כישיבה אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים, שכבר קיבל עליו משעה שישיב; אבא שאול אומר: אף תלמיד חכם אינו צריך לקבל בפני שלשה חבירים, ולא עוד אלא שאחרים מקבלין לפניו'. אמר רבי יוחנן: בימי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס נשנית משנה זו (דאפילו תלמיד חכם צריך לקבל): רבי יהודה ורבי יוסי איסתפק להו מילתא בטהרות ('בסדר טהרות' לא גרסין; בטהרות עצמן אירע להן מעשה, ונסתפקה הלכה); שדרו (זוגד) רבנן לגבי בנו של רבי חנינא בן אנטיגנוס, אזילו אמרו ליה לעיין בה [?? אולי: אמרו להו לעיין בה: בהתנהגות בנו של רבי חמימא בן אנטיגנוס]; אשכחיה דקא טעין טהרות; אותיב רבנן מדידיה לגבייהו (מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים) וקאי איהו לעיוני בה (בשאלתם); אתו אמרי ליה לרבי יהודה ורבי יוסי, אמר להו רבי יהודה: אביו של זה ביזה תלמידי חכמים אף הוא מבזה תלמידי חכמים! (אגב ריתחיה קאמר, ולא היא.) אמר לו רבי יוסי: כבוד זקן (האב והבן) יהא מונח במקומו! אלא מיום שחרב בית המקדש נהגו כהנים (רבי חנינא בן אנטיגנוס כהן היה) סילסול (מעלה) בעצמן, שאין מוסרין את הטהרות לכל אדם.

תנו רבנן: 'חבר שמת, אשתו ובניו ובני ביתו הרי הן בחזקתן עד שיחשדו; וכן חצר שמוכרין בה **תכלת** - הרי היא בחזקתה עד שתיפסל' (שימכרו בה קלא אילן לשם תכלת) .

תנו רבנן: 'אשת עם הארץ שנשאת לחבר, וכן בתו של עם הארץ שנשאת לחבר, וכן עבדו של עם הארץ שנמכר לחבר - כולן צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה' (ולא גרסין 'כבתחלה'; ובתוספתא גרסין הכי [לא בתוספתא שלנו]: 'בבתחלה', כלומר: מתחלה קודם שנחזיקנו בחבירות; ואף על גב דאמרן לעיל 'בני ובני ביתו אין צריכין לקבל' - הכא שאני, הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה, ואיכא למימר דסרכייהו קמא נקטי); אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ - (אם חזרו תחת יד חבר) אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה; רבי מאיר אומר: אף הן צריכין לקבל עליהן דברי חבירות לכתחלה; רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: מעשה באשה אחת שנשאת לחבר והיתה קומעת (קושרת) לו תפילין על ידו; נשאת לעם הארץ והיתה קושרת לו קשרי **מדכס** על ידו (שיש חותמות למוכסים, וכשנותנין להן המכס - הם נותנין לו חותם כדי שלא יתבענו מוכס שני) .

(בכורות לא, א)

תנו רבנן (סיפא דהך ברייתא דלעיל היא, דקתני 'הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד, וכן בלוי שקיבל עליו דברי לוייה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותן, שנאמר (ויקרא ז, ג) 'המקריב את דם השלמים וגו''; בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם? - חלקם נתתי אותם מאשי' [ויקרא ז, ג], וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן? מי גם בכס ויסגור דלתים [מלאכי א, י]; וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו' בתוספתא דמסכת דמאי בפרק 'האורז במקומו מותר בחלת' אנטוכיא' [תוספתא דמאי פ"ב משנה ז ומשנה ח]) : 'וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותן עולמית - דברי רבי מאיר; רבי יהודה אומר: חזרו במטמוניות אין מקבלין אותן, בפרהסיא מקבלין אותן .

איכא דאמרי: אם עשו דבריהן במטמוניות (שלא חיללו שם שמים בפרהסיא) מקבלין אותן, בפרהסיא אין מקבלין אותן; רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה אומרים: בין כך ובין כך מקבלין אותן משום שנאמר 'שבו בנים שובבים' (ירמיהו ג, פסוקים יד ו-כב) . אמר רבי יצחק איש כפר עכו אמר רבי יוחנן: הלכה כאותו הזוג (רבי שמעון ורבי יהושע בן קרחה) .

תנו רבנן [תוספתא דמאי פ"ג מ"ה]: 'בראשונה היו אומרים: חבר ונעשה **גבאי** (ממונה למלך לגבות מס מישראל) - דוחין אותו מחבירותו; פירוש (מן הגבאות) - אין מקבלין אותו; חזרו לומר: פירוש - הרי הוא ככל אדם' .

רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא (שהיו חכמים צריכין לו לשאול הימנו הלכות); הוה עייל גביה רבה ורב יוסף וארבע מאה זוגא דרבנן;

שמע דאתו - קטיר להו (קשר ותיקן להם) ארבע מאה תכתקי (כסאות); לסוף שמעו דנעשה גבאי, שלחו ליה: זיל לחשיבותיה (ילך לחשיבותיה אחר החשיבות שבחר לו להיות מוכס ואנו לא נלך אצלו), זיל לקדמותיה! שלח להו: הדרי בי (מגבאות)!

רב יוסף לא אזל, רבה אזל; רב יוסף אמר: תנינא: 'פירש - אין מקבלין אותו' רבה אמר: תנינא: 'חזרו לומר: פירש - הרי הוא ככל אדם'.

תוספות ד"ה וכולן שחזרו בהן כו'. פ"ה בפ"ק דע"ז (דף ז.) אגולנים ועמי הארץ קאי שחזרו מרשען למוטב וזהו תימה למה אין מקבלין אותם דמשמע דאין תקנה לעשות עם הארץ [חבר] שמקבל עליו דברי חבירות כו' ועוד דלשון עולמית משמע שכבר קבלו פעם אחרת ועוד דאמר רבי יהודה חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותן שאם חזרו למוטב במטמוניות ולא בפרהסיא אין מקבלין אותן וכי זו ירא שמים בסתר ואומר ר"ת דקאי ארישא דקתני בתוספתא דדמאי בפרק שני עם הארץ שקבל עליו דברי חבירות כו' (עובד כוכבים שקבל עליו דברי חבירות כו') גר שקיבל עליו דברי תורה כו' כהן שקבל עליו כהונה כו' לוי שקבל עבודת לוויה כו' והדר קתני וכולן שחזרו בהן כלומר שחזרו לסורם וקלקלו מעשיהם אין מקבלין אותן עולמית כיון דלא יכלו לעמוד בה ר' יהודה אומר במטמוניות כלומר שחזרו לסורם במטמוניות ובגלוי נזהרין על דברי חבירות אין מקבלין אותן שגונבין דעת הבריות ואין עושין אלא לפנים אבל אם לגמרי קלקלו מעשיהם אף בפרהסיא מקבלין אותן כשישוב דכשחזרין חזרה לגמרי:

תנו רבנן [תופסתא בכורות פ"ג מ"ו]: 'כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו, ורואה את קדשיו' (אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום - יראה אם קבוע הוא, ויפדם, ויוציאם לחול) ואת מעשרותיו (מעשר בהמה שנפל בהם מום), ונשאל על טהרותיו (הוא עצמו: אם בקי בהלכות - נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק, ואינו צריך לילך אצל חכם אחר)'. אמר מר: 'כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו' (שארין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו) - במאי עסקינן? אילימא בחד, מי מהימן (להתיר בכור ואפילו של אחרים? והאנן תנן לקמן בפרק 'כל פסולי המוקדשין' (פ"ה מ"ה, דף לו:)) 'בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו - הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת' (אלא בתלתא (וכהן בעל הבכור אחד מהן)). ומי חשידי (כולהו בשבילן)? והתנן [גיטות פ"ב מ"י]: 'מיאנה, או שחלצה (אשה) בפניו (לפני החכם) - ישאנה (מותר לישאנה, ואינו נחשד לומר 'על מנת כן התירה'), מפני שהוא בית דין (כלומר: שלא היה לבדו שם, אלא בית דין שלשה היו שם)'. לעולם בחד, וכדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן: ביחיד מומחה (במסכת נדרים בפרק 'נערה המאורסה' (דף עח.)) - הכא נמי ביחיד מומחה. 'ורואה את קדשיו' (ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע, דמה לו לשקר) - דאי בעי מיתשיל עליהו (הא אם היה רוצה להוציאן לחול - יכול לעשות בהיתר ולישאל לחכם ולפתוח בחרטה דהקדש טעות, ולומר 'בטעות הקדשתי')! (אבל בבכור - דאיהו לא אקדשיה, דהא מרחם קדוש - ליכא למימר הכי, ונחשד.) 'ומעשרותיו' - (דאינו נחשד לומר על [מום] עובר שהוא קבוע) דאי (הוה) בעי (מעיקרא - הוה עביד בהיתרא: שדי ביה מומא בכוליה עדריה (קודם שיעשר עדרו דעדיין אינן קדושים דליהוי כמטיל מום בקדשים, ואחר כך יעשר: דמעשר בהמה חל על המום, דכתיב (ויקרא כז, לג) לא יבקר בין טוב לרע, הילכך אינו נחשד)! 'ונשאל על טהרותיו' - דהא חזא ליה בימי טומאתו (אינו חשוד לומר על טמא 'טהור', דאם טמאות הן - מה יפסיד? הא חזא ליה בימי טומאה! ובחולין קמיידי; דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו).

הדרן עלך עד כמה ישראל